

DE
IMMUTATIONIBUS LIENIS
PATHOLOGICIS
EARUMQUE CAUSIS.

DISSERTATIO INAUGURALIS PATHOLOGICO-
MEDICA

QUAM

CONSENSU AMPLISSIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE

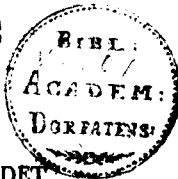
LEGITIME IMPETRANDO

LOCO CONSUETO

M. NOVBR. MDCCCXXVII PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

CAROLUS ARMINIUS HESSE,
DORPATENSIS.

DORPATI LIVONORUM,
TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXVII.

I m p r i m a t u r

ea tamen conditione ut, simulac typis excusa fuerit haec
dissertatio, antequam distribuatur, septem exemplaria ei
collegio, cui censura librorum mandata est, mittantur.

Dorpati Livonorum d. xxi Mens. Octobris MDCCCXVII.

Dr. J. C. Moier,
Decanus.

D16682

I n t r o d u c t i o.

Compertum sane nec ullo modo infitiandum,
morbos plurimos loco organismi oriundos exiguo,
inde ex eodem commovere affectiones, quae specie
tantum pendeant a conturbationibus universis. Quo-
circa anatomia pathologica, quippe quae morborum
causas ejusmodi significet vitia organismi localia,
maximi aestimanda est pretii. Cujus ideo praecipua
in opusculo hoc exarando habita est ratio, operam-
que dedi, ut, quae redundarent inde momenta, ex
iis imaginem statuum lienis pathologicorum quam
potui perfectissimam exprimerem. Nec omnia vero
de hac materia ab auctoribus passim literis man-
data hoc loco exponere licuit, scilicet quoniam
non solum ex omnibus fontibus ejusdem rei plenis
hauriendi non facta mihi est copia, sed etiam spa-
tium hujus dissertationis circumscriptum hoc absol-
vere me vetuit. Verum quod attinet ad immutatio-
num lienis patholicarum causas, quas pro titulo
inscripto exponere et demonstrare pollicitus sum,
ante omnia libenter equidem confitear: ob maxi-
mam, qua materia nostra adhuc versatur, obscuri-
tatem, propositum sane id esse audacissimum om-
nemque lectorum expetere in se indulgentiam. De

quibus igitur nil nisi quae maxime sunt universalia in medium proferre aut modum saltem indicare in animo est, quod potissimum usus causas morborum supra dictas fulcire coner. Certum est, vitiorum in organismo localium numerum majorem systemate quocunque niti singulo morbo aut toto aut quadam ipsius parte, morbosque locales tum maxime cognosci recteque dijudicari posse, cum systemata morbosa stricte denotare nobis datum sit. Et lien et omnia abdominis organa cetera plus minusve imperio, ut ita dicam, subiecta sunt systematis venosi, cujus centrum est in vena portarum, extensio principalis in ejusdem partibus. Morbi lienis quoad causas eorum, phaenomena, exitus, complicationes, in summa congruunt morbis e venositate morbosa exortis. Morbi systematis venosi non raro immutationum lienis pathologicarum momenta ipsa causalia perhiberi possunt. Quae dicta si pro veris habenda sint, summo jure hoc ex iis colligitur: casibus phaenomenorum lienis morbosorum plurimis aut de causa eorum rationem reddi aut saltem cum malis praesentibus aliis cohaerentiam insigniri posse.

Caput I. Lienis absentia.

Lienis organon ad organismum sustentandum non esse prorsus necessarium, observationes utique deinceps memorandae satis comprobant. Sed organon hoc num propterea legis formativae primigeniae prae ceteris obnoxium sit ludibrio? id affirmare quidem ausim. Lienem absentem, vita nihilominus incolumi, observatum perscripserunt Aristoteles, Laurentius (a), Kerkring (b) et Pohl (c). Cadavera dissecta lienem deficientem monstrarunt modo fuisse vitium formativum, modo post morbos quosdam praecedentes amissum; quo casu proximo si lien discernitur suppuratione deletus a liene manu chirurgica extirpato, status hujus pathologici tria genera assumenda sunt: 1) *lienis absentia per vitium quoddam formativum*. Antequam observationes argumentamur, mirae cujusdam rei, quae casibus ambobus primis locum habuit, mentionem

a) Anat. Lib. VI, Quaest. XXV. p. 485.

b) Obs. anat. XI.

c) Diss. de defectu lienis. Lips. 1740.

injiciamus necesse est. Individuorum enim binorum liene careptum cutis fuisse fertur tincta colore fusco immo etiam atro. Cujus phaenomeni singularis causam, nemo certe est, qui non exquirere cupiat. Partem quamque organismi aliam ad aliam referri ac mutua vi invicem sese attingere, quis hominum nescit? Nonnullasque ex his recta via et omnibus seu temporis sive rerum momentis huic esse expositas pariter neminem praeterit; quibus equidem et cutem et organa assimilationis inprimis adnumerata velim. Nam relationem mutuam et arctissimam inter ventriculum, ductum intestinum, hepatis, renes et cutem nullus ignorat. Hoc idem valet de liene, quod postmodo etiam separatim indicaturi sumus. Heusinger (d) affirmat; omnia statu corporis normali pigmenta secreta multum carbonii continent, pigmentaque anomala normalibus simillima, quae signa sunt venositatis adauctae et indicia cum oxydationis tum decarbonisationis in organismo absentia existunt. Color igitur cutis niger in casibus hic allatis carbonium in corpore contentum nimium designabat, liene, quod scilicet organon quantitatem sanguinis arteriosi eximiam in sanguinem carbonicum et hydrogenicum vel venosum permu-

d) Untersuchungen über die anomale Kohlen- und Pigment-Bildung im menschl. Körper. Eisenach 1823.

tat, omnino deficiente. Quare cutis, ut videtur, functionum lienis quoad hoc ipsum vices susceperat. Quod quoniam nullo modo accidere potest nisi pathologico, venositas autem morbose adaucta ejusmodi secretionum causa est, nec hoc certe casu aberat, hanc activitatem ut processum organismi morbosum sese exhibere oportuit, productumque aliquot carbone refertum nec per organismum quia sanguis venosus normalis abductum pigmenti instar in cute depositum est.

Uxoris cujusdam nobilis viri cutis atro colore tota ita fuit tincta atque foedata, ut solummodo ejus aspectus omnibus horrorem incuteret: haec absque febris moesta perpetuo, nam universa corporis superficies Aethiopis colore erat conspurcata: Medici causam judicarunt contumacem lienis et mesenterii obstructionem; a remediis deobstruentibus et nigrum humorem vacuantibus pejus se habebat, tandem accedente assidua leipothymia et continua febris obiit. Cadaver dissectum sine liene inventum est (e).

Introspectis interaneis cujusdam foeminae atro colore tinctae et inquinatae ac perpetuo moestae, absque febre; desideratur lien (f).

e) Zacutus Prax. adm. lib. 3. obs. 137. ex commun. D. Gasparis a Costa. med. Rorhomagensis apud Bonet: Sepulchretum sive anat. pract. Lugduni 1700.

f) Bonetus apud Lieutaud: Hist. anat. medic. Parisiis 1767. Tom. I. obs. 1008.

Anno 1594 Septembris 11 obiit D. Mathias Ortelius mercator Antverpiensis, aliquot annis antea hydrope laboraverat, qui morbus affectus hepatis vel primario vel secundario necessario consequitur: cumque sub septo transverso hepar et lienem quaereremus, ne vestigium quidem illarum partium invenimus. Substantia vero omnium intestinorum crassa et carnosae prorsus deprehendebatur, multoque solidior quam ipsa musculorum caro, adeo ut densitate cordis contextui fere responderet. Insuper vena cava ex intestinis suam originem sumebat eodem ferme modo quo vena portae solet ipsis implantari (g).

Anno 1601 mulierem aperui, cui abdomen ita intumuerat ut tres haberet in ambitu ulnas: aperto abdomine effunderunt se LVI aquae pintae: omentum totum consumptum, jecoris, lienis, renum (dictu mirum, verum tamen) ne vestigia quidem: diaphragma multis locis exesum ac consumptum: uterus in eam molem elatus conspiciebatur ut in ambitu sesqui ulnam haberet, aperto conspiciebatur intus mola ex multis duris, scirrhis condylomatibus constans, quae multis locis in pus mutata erant (h).

g) Caspar Bauchinus apud Bonet I, c. Lib. III. Sec. 21. Obs. 69.

h) Pawius ibid, obs. 70.

2) *Lienis absentia per suppurationem amissi.* Vide Cap. IX. de inflammatione lienis.

5) *Lienis absentia arte chirurgica extirpati.* Hominis lienem sine ulla sanitatis fraude posse extingui, observationes complures testantur. Plinius lienem profitetur, quia cursui impedimento sit, cursoribus excindi solitum. Lentilius (i) sutorum fuisse quendam, enarrat, perniciosissimum cursorum, cujus in tenera aetate lien exulceratus esset.

Auctor talis operationis in liene obstructo quidam Leonardus Fioravanti dicitur, qui Panormi centurionis foeminae Marullae annorum viginti quatuor, lienem tanta mole auctum, ut corpus amplius non caperet, reapse exsecuit, unciarum XXXII pondus ex ejus corpore eductum facta incisione lateris sinistri foeminamque a praesenti interitu spatio XXIV dierum restituit (k).

Lanii cujusdam rustici, qui cultrum laniarum in sinistram abdominis partem sibi adegit, unde magno facto vulnere, pars omenti, intestinorum et lien statim erupere, et quamquam per trium dierum spatium sine sutura vulnus manebat, tandem retrusis intestinis accersitus chirurgus partem omenti cum liene cultro abscidit, brevique convaluit la-

i) Eph. N. Curios. Dec. 11. a. 3. p. 396.

k) Apud Bonet I. c. Lib. III. Sec. 2. append. de lienis usu.

nus et per totum annum sequentem sanus et hilaris vitam degit (l).

De liene canibus exstirpato haec C. H. Schmidt (m) memorat: Voracitatem ex propria tubi intestinalis dispositione nasci, qui minuto sanguinis per vasa breviter effluxu debilitatus vel etiam inflammatione tactus, cibos reddit incoctos, quo coactum majorem cibi copiam majori aviditate, ventriculo semper vacuo, vorat animal. Eadem ratione se habere auctam urinam, ren enim sinister loco vulnerato proximus levi inflammatione communicata, excitatur ad copiosius discernendum, quod reperimus in quovis organo secretorio inflammato, tardius excretio critica haberi potest. Nutritionem tonumque ventriculi valde adjuvari vasis brevibus, quorum vice aliquo tempore fungi possunt caetera vasa ventriculi. Consensus inter cor et hepar, pulmones lienemque demonstratur. Dignissimum vero memoratu in cadaveribus canum duorum tam parum sanguinis reperi tum fuisse; imo in cane humorum, quod vocant, depravatio, aderat. Unde quoque intelligas pinguedinem a quibusdam observatam, deque ratione laniorum anglicorum monuisse sufficit, qua pinguefaciunt vitulos.

l) Eph. N. C. Dec. 1. a. 4. obs. 165.

m) Diss. commentatio de pathologia lienis. Goettingae 1817.

De canum liene extincto observationes optimas suppetunt Valisneri (n), Reguer de Graf (o), Heister (p) et Deisch (q).

Caput II. Lien superfluous.

Qui, lieni absenti quodammodo oppositus, non raro occurrens vitium existit formativum, phaenomenis, quae designare possis, valetudinis exinde attenuatae, nullis praesentibus, quapropter casus ejusmodi observati non nisi qua status pathologici notatu dignissimi considerandi. Cuvier (r) hanc abnormitatem eo opinatur aliquatenus explicandam, quod lienis arteriae nullas fere vicissim ineant anastomoses, quo fieri, ut hoc viscus in plurimas partes disjungatur. Meckel (s) lienis in lobulos complures partitionem autumat esse formationem gradu quodam inferiore insistentem et cohibitam. Quod si lienes plures adsint, vicini adjacent lieni vero et

n) Eph. N. C. Cent. III. p. 55.

o) Ibid. Cent. V. p. 78.

p) Ibid. Cent. VII. obs. 6.

q) Praes. J. H. Schulze de splene canibus exciso. Hallae 1735. apud Haller select. diss. Tom. II. p. 47.

r) Leçons d'anat. comp. Tom. IV. p. 58.

s) Reils Archiv f. d. Phys. Bd. 9. p. 430.

laxe inter laminae ligamentorum lienis connexi, lienī vero tam contextu quam indole cetera aequales. Lien duplex jam apud Aristotelem (t) nobis obvenit annotatus, e scriptoribus aevi recentioris apud Albinum (u) et Morgagni (v).

Quidam sexagenarius, flatibus in ventriculo lascivientibus perpetuo torquebatur, quos multos eructabat. Tandem vomitu nigro acidissimo et diutius protracto exhaustus animam expiravit. Occurrit duplex lien, alter in sede naturali, alter inter pylorum et vas choledochum, adnatus scilicet principio duodeni, peculiaribus ligamentis membranaceis e lumbis ortum ducentibus firmatus, vasisque numerosissimis rigatus (w).

Lienes tres supervacaneos viderunt Faloppi et Stark. Quatuor lienēs justo adjunctos Cheselden (x) Soemmering (y) deprehendere et Heusinger (z) in cadavere militis cujusdam, hydrope pericardii ab-

t) De generat. animal. IV. 4.

u) Annot. acad. c. 14.

v) De sed. et caus. morb.

w) Lauthier apud Lieutaud l. c. obs. 1006.

x) Anatomie des menschl. Körpers.

y) M. Baillie, Anat. d. krankhaften Baues d. wichtigst. Theile d. menschl. K. nebst Aum. v. Soemmering. Berlin 1820. p. 157.

z) Ueber den Bau u. d. Verricht. d. Milz. Thionville 1817. p. 62.

sumti, ubi foramen ovale in septo cordis atriorum tam late patebat ut digitus minimus extremus facile ipsi inseri posset, (quod foramen apud mammalia in aqua degentia semper apertum; lienēs in iis pariter inveniuntur aut plures aut multipliciter discreti,) pancreas induratum, hepar aequo minus; lienum istorum maximus pondus aequabat quadraginta granorum, minorum alter quatuor et triginta, alter trium, minimus duorum; inhaerebant ligamento gastrolienali, exiguo alii ab aliis dispositi spatio, inter ventriculum circiter et lienem verum sesqui pondo habentem margineque suo acuto incisiones quatuor prae se ferentem. Hoc praecipue memorabile visum, arteriam lienalem pollices aliquot ante introitum in lienem in ramos duos fuisse diffusam, qui duodecim ramis diversis totidemque locis in facie lienis concava in ipsam huius visceris substantiam penetrabant; venae pari modo sese gerebant. Superficies praeterea tota intercisa cicatricibus, ut lienem antehac partibus VIII vel XII constituisse, jure quodam suspicari posses. Quibus ex cicatricibus probabiliter confici potest, lienēs supervacuos, qui vitae periodis prioribus animadvertantur numero frequentiores quam posterioribus, (in foetu humano lien saepenumero invenitur aut incisus aut partes in plurimas scissus; embryonibus hoc semper fere accidere solet,) non absorberi, sicuti Assolant coniecit; sed sensim sensimque cum liene vero concre-

scere. Otto (a) lienes vidit tres et viginti alii ab aliis prorsus distributos, superfluos, sphaeroides, massa, consistentia et colore aequali, grani milii vel pisi magnitudinem complectentes. Lienes partiti crebro effunduntur vitiis aliorum organorum praesentibus, quae scilicet gradu formativo sine dubio insisterant inferiore; quod argumento forsitan sit sententiae a Meckel pronuntiatae. Baillie item lienem observavit in quinque lobos diversos majores separatum in casu quodam transpositorum et in pectore et abdomine viscerum omnium (b). Abernethy lienem reperiit in septem lobos diffusum, arteria portarum in venam cavam inferiorem inserta (c). Malacarne lienis fissuram ejusmodi animadvertit cum rima abdominis conjunctam (d). Hartmann lienem deprehendit pluries incisum una cum hernia umbilicali praesentem.

Caput III. Lienis magnitudo a normali discrepans.

1) *Lien justo major.* Statu etiam organismi integro, maxima pro pondere nobis obviam fit hu-

a) Meckels Archiv für Physiologie, 6. Bd.

b) Philos. Transact. Vol. 78. p. 350.

c) Philos. Transact. Year 1793. p. 59.

d) Memorie della società ital. Vol. IX, p. 58.

jus visceris diversitas, eaque non solum apud homines, sed etiam animalia. Insigniorem vero in modum magnitudo hujus visceris immutatur *morbis*. Lien inflammatus vario et modo et gradu offenditur adauctus, cujus in lienis inflammatione tractanda mentionem fusiolem agitabimus. Reperitur saepissime amplificatus post febres intermittentes (unde fictio placentarum febrilium vulgata [splenomphraxis] originem trahit,) in rhachitide, hydrope ascite, hypochondria, ictero, etc. Magnitudo lienis abnormis ante omnia manifestatur tumore quodam externo, qui tam ambitu quam situ existit diversus; symptomata alia fortasse sunt: sensus gravitatis, pressus et dolor in latere sinistro obtusus, contactu externo et in latere dextro cubitu creascens; attamen et indicia venositatis adauctae in organa cetera vim suam exserentis recte huc enumerari possunt, quippe quae praecipue iis constanter fere adserenda sint morbis, ubi lien aut aequo amplior aut modo pathologico alio permutatus observari solet. Causae lienis adaucti non certe in sola ejus inflammatione quaerendae, quemadmodum vulgo atque inprimis in inflammatione lenta assumunt; nam experientia statum hunc lienis morbosum etiam casibus istiusmodi observandi nobis facit copiam, quibus omnino deest inflammatio, quod v. c. locum habet in organorum morbis quibusdam circuitum sanguinis morbose permutatum, praesertim in abdo-

mine subsequentibus, quidem vertuntur in stagnatione, (Stockung), infarctibus, (Anschoppungen) obstructione, (Verstopfung) et induratione, (Verhärtung.)

Mulier octo et quadraginta annorum melancholica post diurnas aegritudines incidit in tumorem abdominis in sinistro latere. Dein annotatur gingivarum et totius oris corruptio cum dolorifica corporis lassitudine et alvi duritie. Tumor in dies incrementum sumit, cum gravitate et mobilitate singulari, adeo ut decumbens in alteruterum latus, corpus quoddam durum in ventris cavo de loco in locum moveri manifeste sentiret, animalculum ventrem pererrare credens. Tandem post tres annos placide obiit. Secto cadavere repertus fuit lien insignis admodum magnitudinis, latus sinistrum et totum epigastrium occupans. Laxatis ligamentis pendulus haerebat adeo ut pro varia corporis agitatione diverso modo moveri potuerit (e). Mulier duodetriginta annorum infœcunda, febre interdum laborabat cum liene tumida. Mensibus a biennio deficientibus ulcus in crure sinistro contumacissimum gestabat, cum subito de praecordiorum angustia et summa pectoris anxietate queritur. Verbum proferre vix potest, multam spumosa et cruentam materiam expuit et intra horam moritur. Lien ingentis molis totum sui lateris ventris cavum occu-

e) Blasius apud Lieutaud l. c. Lib. I. obs. 916.

pabat et libras octo cum semisse pendebat. Vasa sanguine ultra modum tuebant et lymphatica erant summe conspicua (f). Vir triginta annos numerans sinistri lateris tumore et dolore multis abhinc annis laborabat, quo morbo tandem emaciatus, colorem ictericorum induit. Urinae aegre fluunt et accedente genuina stranguria triennio elapso mortalitatem exiit. Lien erat insolitae magnitudinis, supra renem sinistrum ad cavitatem ossis ischii extensus et quatuor libras ponderans. Steatoma adiposum nucis magnitudine recondebat cum tunica crassissima et corio bovino simile (g).

Vir trigesimum aetatis annum agens, crapulae deditus, jam duodecim abhinc annis ingenti ventris tumore, crurum inflatione et anhelitus difficultate laborabat. Pro vero hydropico habitus, tandem inter aerumnas et medicamina obiit. Aperto abdomine reperitur lien ingentis molis, adeo ut totum impleret abdomen et viginti libras ponderaret, et alias sanus videbatur, etiam secta substantia (h).

Quaedam mulier jampridem variis morbis obnoxia tumorem in sinistro abdominis latere gestabat durum, oblongum et ex inferiori parte rotundum, qui ad ilia usque se extendebat, comprehen-

f) C. Morgagnus ibid. obs. 918.

g) Bartholinus ibid. obs. 921.

h) Garnerus ibid. obs. 923.

dentem simul regionem umbilici, una cum nothis costis lateris dextri. Tandem ingruentibus gravioribus symptomatibus e vivis discessit. Lustratis interaneis reperiēbatur hepar ingens. Splen quoque occurrebat portentosus vel immensae magnitudinis, durus et inferiori parte versus ilium rotundus (i).

Huc pertinent observationes sequentes, adductae in opere Lieutaud et institutae a Doringio, Morgagni, Rivalerio, Kerkringio, Heurnio, Bartholino, Hartmanno, Helwigio, Blasio, Bosco, et aliis (k). Porro in Boneto perscriptae observationes (l).

Pohl lienem vidit viginti libras continentem, ulnas duas et dimidiam longum et ulnas duas pollices septem in circuitu habentem (m). Occurrunt lienes undecim librarum unciarumque novem, ulnarum quatuordecim et dimidia; quadraginta trium pondo; duodecim pondo; duodeviginti et dimidii pondo, item quadraginta pondo; sicuti Burrowes (n), Haller (o), Elliot (p) et Monro significant.

i) F. Hildanus ibid. obs. 922.

k) Ibid. Lib. I. obs. 913. usque ad obs. 934.

l) L. c. Lib. III. Sect. 16. obs. 9 usque ad obs. 20. Sect. 17. obs. 17 et Sect. 21. obs. 35.

m) De tumore lienis saccato. Lips. 1794.

n) Transact of the Irish Academy Vol. 4.

o) Elem. physiol. L. XXI. p. 396.

p) Cuncans med. comm. für 1792.

2) *Lien admodum parvus.* Lien minutus occurrit nonnisi statu organismi morbo et cachexia praesertim universali, plerumque etiam contextu mutatus et induratus. Hepar et pancreas tum obvenire solent aliquanto ampliora. Qui status pathologicus non animadvertitur symptomatibus peculiaribus, quare et in hoc visceris vitio symptomata modo memorata universalia, quae morbis intestinorum abdominis, circulatione sanguinis turbata exortis propria sunt, diagnosin forsan moderare possint, dum causam simul monstrant, hoc casu minus etiam quam lienis magnitudine abnormi in ipso organo quaerendam, sed plerumque morbis certe universalibus nisam, quod idem lien minimus, qui cachexiis interest, et observationes hae comprobant.

Quidam melancholicus et macilentus, Bacho indulgens affectione hypochondriaca per viginti annos conflictabatur inter creberrimum remediorum usum. Aliquot septimanis ante obitum gravissimas destillationes e capite in asperam arteriam subito irruentes passus est. Emergit demum spirandi difficultas haud raro impendente suffocationis discrimine. Aperto mortui cadavere deprehendebatur purulentia in ipsis pulmonibus et extra pulmones. Lien inveniebatur admodum pusillus et lividus, vix ad unciam accedens (q).

q) Thonerus apud Lieutaud l. c. obs. 936.

In cadavere cujusdam ascite demortui praeter summam hepatis et pancreatis indurationem lien adeo exiguus annotabatur, ut vix nucis moschatae aequasset volumen, textura ejus valde alterata apparebat, involucre enim quasi osseo obvolvebatur in intus numerosissimae concretiones grano milii similes nidulabantur (r).

In cadavere cujusdam cachectici derepente inter lipothymiam sublato, observatur lien ovi columbini magnitudinem haud excedens, adeo durus et compactus ut fere lapidis duritiem aemularetur (s).

Hepar tam ingentis molis, ut utrumque fere hypochondrium impleverit, lienem exiguum infra ventriculum fibris membranisque mirum in modum vicinis partibus connexum, figuraeque singularis, referebat enim renes bulbosos vel suillos quatuor vel quinque lobis distinctus (t).

Riolan lienem vidit ne unguis circuitum quidem amplectentem, pancreas vero mife amplificatum. Bayle eum deprehendit duos tantum pollices latum apud virum quendam scirrhi ventriculi denatum.

r) Portal, *ibid.*

s) Vidus Vidius apud Bonet l. c. Lib. III. Sec. XX. obs. 3.

t) Bartholinus *Hist. anat.* Cent. I. obs. 45.

Caput IV. Lienis positio abnormis.

Hoc phaenomenon pathologicum non raro ut vitium nisus formativi in transpositione inprimis viscerum sic dicta observatum est; dislocationem vero lienis innatam etsi neglexeris, haec tamen qua immutatio pathologica frequenter ante oculos venit eo tantum modo explicanda, ut vel permutationes lienis morbosae ac forma praecipue ejus adauctior vel status his similes organorum adjacentium respiciantur. Liene dislocato tegumenta et ligamenta lienalia plerumque occurrunt immutata, (quae ligamenta adparent aut majora, longiora et validiora aut contabescentia quasi, lacerata et extensa) sicuti lienis cum organis aliis concretiones. E quibus recte conjiici possit horum phaenomenorum causa processus nutritionis et incrementi pathologice immutatus, qui post inflammationes antecedentes fortasse superveniens, neutiquam his ortus sed vi vasorum vitali permutata, quae eadem etiam potest deprimi, nisus est. Signum lienis sede pulsus mutatio abdominis externe modo sensibilis indicanda; lienis cum aliis organis eodem tempore concreti indicia forte aestimanda: affectiones ob lienem quasi distortum intercedentes ac percipienti doloribus varii generis con-

stare visae. Vitium nisus formativi, lienis videlicet et hepatis mutua positio a Servio et Panarolo simul observatum (u). Aristoteles (v), Gemma (w), Fab. ab Aquapendente (x) eadem videre. Preuss lienem puellae neonatae monstrosae reperiit intus in ventriculo et cum ipsius tunica interna conjunctum (y). Desault foetus maturi lienem offendisse fertur in cavitate pectoris (z). Casus similes observarunt Blanchot, Klein et Otto. Diaphragmate diffisso in cavum pectoris penetravit, immo etiam in sacco herniae versatus est (a). Soemmering eum animadvertit supra ventriculum latere dextro positum. Mery lienem etiam adeo e ventriculo pendentem extra cavitatem abdominalem se vidisse contendit.

Mulier post dolorosum et difficile partum, duritiam in hypogastrio contraxit, non sine dolore vehementissimo, quo tandem incassum adhibitis variis praesidiis ad plures abiit puerpera. Lien reperitur octuplo major et quatuor libras pendens in pelvim prolapsus, in cujus naturali loco comparuit

u) Pentecost. V. obs. 8. p. 238.

v) L. c. 15. 4.

w) Cosmocrit. I. I. c. VI.

x) Rolfink Diss. de hepate.

y) Eph. N. C. cent. VIII. ap. p. 117.

z) Assolant Recherches sur la rate, Paris 1801. p. 61.

a) Heusinger l. c. p. 58.

corpus lienis analogum, castaneae majoris magnitudine, colore et substantia lienem exacte referens (b).

Rusticus quinquagenarius macilentus et ejulans ob dolorem gravissimum circa lumbos a sex mensibus continuum; cibi fastidio et pertinaci vigilia corripiebatur, cum renitente hypochondrio sinistro, fere ad ossis ilii spinam. Post nonnullam intermissionem dolore intra quatrimum obiit. Secto cadavere occurrit lien scirrhusus et sede depulsus et reni sinistro incumbens (c).

Ruptis ligamentis visus fuit lien ad hypogastrium prolapsus supra uterum, qui per biennium molae specie medicos fefellit. Quod cernere licebat in aperto cadavere cujusdam mulieris (d).

In cadavere cujusdam mulieris, quae tumorem, dum viveret, in hypogastrio gestabat, reperitur lien prolapsus in hypogastrium, utero et vicinis partibus haerens, ac decem libras pendens (e).

Sectis cadaveribus lien prolapsus, vicinisque partibus agglutinatus, vel pseudomembranarum concretionumque ligamentosarum ope plus minusve affinis, membrana ipsa colore albo et pellucida et firma re-

b) Rüsch apud Lieutaud l. c. obs. 1000.

c) Bogdanus ibid.

d) Riolanus ibid. obs. 1005.

e) Cabrolus ibid.

peritur. Saepe totum lienis ambitum observarunt anatomici concretionem quadam, membranae speciem prae se ferente vestitum valde crassa cellulisque instructa substantia mellea vel adipe vel sebo (f) repletis, ramos venarum ad lienem adtinentium valde dilatatos (g) mirumque in modum et longitudine et capacitate auctos (h), vasa vero quibus lien cum ventriculo cohaeret elongata et vasorum quadam contortione funicolo umbilicali non dissimilia, vas breve facile digitum admittens invenit Morgagni (i).

Caput V. Immutationes morbosae membranarum lienalium.

Capite jam praecedente harum mentionem fecimus, qualesque sese exhiberent postremo ostendimus, quae ipsae nunc accuratius considerandae. Lien interpositus est peritoneo duplicato tunicam lienis primam extremamque formanti. Firmiter adhaeret: nec nisi in hylo, magno tamen negotio, frustatim ab illo resolvi se patitur; abundans vasorum, in hylo comitatur vasa lienalia usque ad eorum introitum

f) Portal Cours d'Anat. T. V. p. 337.

g) Morgagni Epist. 39.

h) Blasius Obs. med. p. 14.

i) Epist. 39. Isenflamm prakt. Versuche p. 383.

in substantiam lienis ipsam, sed in intimum non propagatur. Quo involucre amoto tunica altera nobis observatur multo crassior et lienis propria, per totum lienem stricte extensa, vasis minoribus praedita atque ad membranas fibrosas pertinens facillime in fila dividenda, maximeque elastica, atque una cum arteria lienali in lienem internum profertur. Quae membrana utraque quamvis arcte inter se conjuncta sit, reputandis tamen utriusque immutationibus pathologicis, alteram ab altera segregari oportebit. Tunica lienis externa ut pars quaedam peritonei longe dilatati a morbis hujus membranae serpsae singularem in modum simul afficiatur necesse est, quare ob morbos aut ipsi peculiare aut ab organo abdominalibus ceteris in eam translatos compassa in aegritudinem et frequentem et multiplicem potest delabi. Tunica lienis propria altera per totum intestini parenchyma retis instar perducitur atque hoc ipso modo arctissime cum illo copulatur, quam ob rem raro tantummodo, ut mea fert sententia, sola per se aegrescere solet, sed vel morbi substantiae lienalis est particeps vel involucri peritonei incommoda in hanc traducit. At si rem vere aestimemus, cartilaginecentia proprie huic attribueunda videtur; cui et observationes complures favent quodque ob fibrosam ejus texturam propius ad rei similitudinem accedit. Signa membranarum lienalium

singulariter aegrotantium vix ulla unquam suppetant, observationesque factae plurimae ne unum quidem casum referunt, quo unicae ac solae aegrota-verint. Causae morbi eadem sunt quae morbum peritonei aut substantiae lienalis progignunt, ideoque aut ad inflammationem et ejus exitum, aut activitatem vasorum abnormem aliam reducendae erunt; affectiones nervosae, nervis membranarum lienalium hucusque plane nondum detectis, nullae sane respiciendae. Tunicam lienis externam Heusinger (k) vidit lymphā coagulabili opertam apud militem videlicet peritoneo inflammato, concreto et supposito mortuum, liene simul vegrandi, duobus superfluis et hepate exiguo praeditum. — In hydropse ascite tunica lienalis reperta est in massam emollitam dissoluta et liquore perfusa. Miles nomine Markowitz hieme anni 1816 laborabat typho cum inflammationibus conjuncto, a quo sanatus conflictabatur cum inspiratione impedita, dolore pectoris et abdominis etc. unde hydropse pectoris brevi exculso, aegrotus semper fere fatigatus est molestiis abdominalibus, digestionē admodum debilitata, diarrhoea quadam lienteriae simili, ac, cibo vel minimo simulac sumpto, querebatur de dolore tendente sub lateris sinistri costis

k) L. c. p. 67.

nothis. Quo morte absorto (mense Aprili h. a.) immutationes quidem omnes in cavo pectoris expectandae, viscera autem abdominis, liene excepto, omnino integra deprehendebantur. Lien mire amplificatus, mollis, conceptu facillimus, sanguine atro repletus et per pseudomembranas adstrictae organis vicinis implicatus (l).

Assolant hanc tunicam apud infantem animadvertit per pseudo-membranam tenellam cum diaphragmate coalitam, apud virum filis firmissimis cum diaphragmate et colo transverso (m).

Tunica altera saepenumero invenitur conspicienda, indurata, cartilaginosa, partes osseas continens. Itaque quae sequuntur ad hanc membranam fibrosam recte referri possint. Soemmering (n) enim, membranas lienales, affirmat, nonnunquam transmutari in cartilaginem; hunc morbum majori ex parte ut lieni proprium esse ducendum aut frequentissimum saltem hoc organon aggredi. Hanc cartilaginem plerumque occurrere in superficie lienis convexa plus minusve ultra eam tendentem, esse modo crassiorem modo tenuiorem, plurimum speciem strati lae-

l) Heusinger l. c. p. 67.

m) L. c. p. 104.

n) Ad Baillie p. 155.

vigati prae se ferentem, verum etiam inaequalem. Apud homines potui aquae adustae deditos membranam lienalem prae ceteris observatam esse cartilagineam. Interdum in hac cartilagine ossificationes reperiri (o). Baillie de liene memorat speciem normali, cujus tunica in media circiter facie convexa ossificationem veram et eximiam ostenderit, pollicem unum in circuitu. Cartilagineam in quam lienis tunicae abire soleant, haud parem esse cartilaginibus ossium extremorum, sed narium et aurium cartilagineam aequare, quamquam plerumque haec tincta sit colore magis albo. Isenflamm l. c. casum refert lienis cum diaphragmate, firma quadam substantia interposita, concreti; in liene corpus adparuit coniforme, cujus diametros complectebatur lineas octo; levis fuit, supra aquam natavit; difficulter dissectum duas cavernas et corticem exhibuit ichtyocollae haud absimilem.

Scriniarium quendam aperui, cui cum *opisthorchidis* esset sinistrum hypochondrium semper erat tensissimum, in eo lien ex media sui parte substantia quadam cartilaginea incrustatum erat, quam quo-

o) Morgagni Epist. X. a. 19. Ep. XIV. a. 23.

p) Ex Schedis Greg. Quecci, J. Helvisius obs. 57. apud Bonet l. c.

niam a liene nullo negotio separati potuit, adhuc adservo, ulterius cadaver persequi non licuit (p).

Vidimus in Eunuchis quodam lienem tam densa ac dura cartilagine incrustatum ut inde admiratur instar crassioris alicujus corticis, qualem cartilaginosi lienis conditionem delineavit vir sagacissimus Realdus Columbus lib. XV (q).

Similem membranae lienis constitutionem observavimus in viro nobili et Clariss. D. Alexandro de Harsy cui a pueris lien molestias multas intulit, ille enim, vastae molis, tam densa tunica investiebatur, ut novaculae aciem eluderet, cottonati argentei crassitiem duplo superante, mere cartilaginea, omnino simili ventriculo galli Indici, ad pulsationes et puncturas ab eo viscere illatas retundendas, cum admotum esset celebre illud Empl. de cicuta, alias efficacissimum, nedum inde solatium percepit, ut deterior affectus evaserit, imo delirium successerit (k).

Memini anno 1665 in anatome foeminae hypochondriacae ea lienis parte, qua arteria ingreditur, et plurima deinde ejus superficie crustam fuisse adnatam, non cartilagineam adeo, quod aliquando

q) Tulpus obs. med. cap. 28. ibid. Lib. III. Sect. 17: obs. 16.

r) Ibid. obs. seq.

compertum, sed lapidosam valde et ferro usque renitentem, ut et cum crepitu resiliret, crassities duratae membranae, qua maxima erat, scutatum nummum facile superabat, penitus inspecta ex lamellis coaluisse videbatur, partim exhausto nutritio rore, partim petrifico spiritu emisso (s).

Caput VI. Immutatio morbosa substantiae lienalis.

Hensinger (t) lienis structuram describit sequenti modo: Von der eigentlichen Milzhaut entstehen eine unzählige Menge von fibrösen Fäden, die sich von allen Seiten her in die innere Substanz der Milz fortsetzen, sich mannigfaltig spalten, sich mit denen ihnen zunächst gelegenen sowohl, als mit andern aus den die Arterien begleitenden Fortsetzungen dieser Haut entstandenen, verbinden und ein dichtes Netzwerk bilden, welches der übrigen Substanz zur Befestigung dient. Die Arterienzweige zerästeln sich ohne miteinander Anastomosen einzugehen, in eine unendliche Menge der feinsten Gefäße. Die Vene hat eine sehr dünne Haut und ist in der Milz ei-

ner bedeutenden Erweiterung fähig, ja man kann im Innern kaum von einer Venenhaut noch sprechen, indem die Venen weite Gänge eigentlich nur bilden, welche nicht von jenen fibrösen Fäden durchsetzt werden. Das ganze Parenchym der Milz ist von häufigen Saugadern nach allen Richtungen durchzogen, sie sammeln sich in Stämme, welche mit den Venen aus der Milz treten. Durschneidet man eine frische Milz, so bemerkt man im Parenchym weisse Punktchen, diese sind bald klein, undeutlich, wie verwischt, bald wie strotzend, kugelförmig und einem Hirsekorn nicht unähnlich. Wenn man ein Stück Milz in Wasser reibt, so kann man sie in kleine Häufchen absondern, welche traubenartig zusammenhängen und an kleinen Stielchen befestigt scheinen. Nach Injektionsversuchen erhellt der Schluss, dass jene Punktchen abgesonderte, häutige, der Ausdehnung fähige Körperchen (Bläschen? Drüsen?) sind, zu welche sehr viele, feine, pinselförmig über und in sie verbreitete Arterien und Venen gelangen, so dass vielleicht die ersten mehr auf der Oberfläche laufen, die letztern mehr aus dem innern Raume entspringen. An Milzen in Weingeist aufbewahrt zeigen sich die Drüsen kleiner aber auffallend weiss, deutlich und härlich; dasselbe zeigte sich in Mineralsäuren, dagegen wurden sie durch Kali mit der übrigen Milzsubstanz aufge-

s) Ibid. Apend. obs. 2.

t) L. c. p. 39 etc.

löst, woraus sich schliessen lässt, dass sie mit einer eiweisstoffigen Flüssigkeit gefüllt sind.

Lien abdominis organon mollissimum ac spongiosissimum, medium inter pulmonum et glandularum substantiam, obtinere locum videtur. Maxima ejus vasorum abundantia plane manifesta est.

In immutatione parenchymatis proprii lienalis morbosa, status tres praecipue discernendi. 1) Lienis textura parum mutata, solito firmior tantum, densior et durior, aut substantiae hepatis aut renum similis. Haec lienis hepatisatio sic dicta et lien simul adauctior post febres praesertim intermittentes observatur, quam Cullen jam explicabat esse sequelam ad lienem congestionem, algore febrili intercedente et sanguine ad partes internas congesto exultam. 2) Substantia lienalis contra naturam mollis et quasi dissoluta sanguinique aut pulpaе instar. Qui status post febres acutas adynamicas, putridas, flavas et pestem deprehenditur, quoniam in his inflammationes singulae febris universalis characterem et ipsae assumunt et gangraena terminantur. Lien plerumque amplificatus. 3) Substantia lienalis plus minusve indurata, tribus videlicet pro gradu modis diversis: impleta est nodulis albis, nodos pulmonum, crophulosos aequantibus, quoad consistentiam variis; vel densa est more fere cartilaginis et firma, vel in concrementum lapideum condensata omnibus

que statibus hisce solito imminuta. Quem statum lienis observare licet aut scorbuticis aut ejusmodi discrasiis ac malis hypochondriacis et hystericis. — Puchelt (u) de vi venositatis adauctae vel in organismum totum vel partes ejus haec opinatur: „Wirkt nun die Venosität peripherisch im Organismus, dann ist es die Ernährung der Organe, die Absonderung, das Athmen, der Kopf u. s. w., welche ihre Wirkung erfahren, wirkt sie dagegen central, dann ist es vorzüglich das Gemeingefühl und das Gemüth, welche leiden, und als Einwirkungen, welche in die Mitte des Kreises fallen, können wir die auf die Arterien aufstellen.“ Quae dicta generatim pronunciata an non speciatim in lienem immutationesque ejus hoc loco nominatas transferri eique accomodari possint? Nonne phaenomena illa substantiae lienalis diversa cum effectibus his venositatis adauctae tribus variis ita comparanda, ut saltem experiamur, ipsosne quodammodo nobis explicare possimus? Itaque casu *primo* lienis hepatisationi et amplificationi causa sit venositas adaucta vim periphericam exercens, quae si cum sanguinis massa majori et vitalitate venarum incipientium adaucta in lucem prodeat, is status certe est, quo organi af-

u) Das Venensystem in seinen krankhaften Verhältnissen, Leipzig 1818, p. 216.

fecti incommodum in dies crescat; sanguinis enim quantitas major relinquitur quam nutritioni normali opus sit. Venis aliquot forsitan oblitteratis, sanguis stagnans partim absorbetur, partim in substantiam organi recipitur. Quodsi sanguis hic superfluous rite digeri et confici possit, organi *universalis* amplificatio, substantia haud mutata, sequatur necesse sit. Quae plerumque tamen non evenit, eoque minus, si, de quo agitur, organon in valetudinem adversam aliam incidat, aut inflammatione vel minima et irritatione quacunque morbosa corripiatur. Nam tum sanguinis massa supervacanea, ut fas, excoli nequit ac typo morboso formatur. Inde originem ducit organi induratio. Casui igitur *secundo*, utpote qui in medio positus est, venositatis in arterias vis qua momentum causale respondet ac status tum quidem intervenit nutritioni omnino oppositus, cum extensio venarum supra dicta (venositatem adauctam subsequens) ad vasa partis cujusdam subtilissima propagatur, quo scilicet accidit ut organon totum in vasorum convolutum transmutetur texturaque sua et structura privetur. Attamen ibi non modo venae verum etiam arteriae et vasa lymphatica dilatantur, nec indicari stricte potest, a quonam systematum horum permutatio morbosa profecta sit. *Casui denique tertio* fortasse congruit vis venositatis centralis, id est, in systemate venae portarum illius

praevalentia et quoad lienem in vena lienali. Secundum plurimas, quas accuratissimas instituerunt observationes, hic status morbosus in truncis vasorum praecipuus est qui intestina reddat indurata; crebro enim venas ab organo quodam indurato ortas invenere aequo latiores, quales Reil (v) nominatum hepatis et lienis indurati venas fuisse narrat. Pohl (w) etiam a dilatationibus (varices) glandulas obstructas et induratas elici censet. Quod attinet ad sensum, cujus supra facta est mentio, turbatum communem et animum afflictum ab hac venositatis centrali vi progenitos, haec de iisdem disserantur: sensus communis sive coenaesthesia sicuti systema totum gangliosum ejusque centrum, plexum puta solarem, pertinent ad sustentandum organismum, scilicet ad reproductionem. Animus (Gemüth) idem sensus communis est ad gradum altiore evectus. Systema autem venosum una cum centro suo pariter reproductionis, ut ita dicam, culmen attingit *respectu materiali*. Animus et corpus inprimis ibi vicissim ad se referuntur; quare ab his jure derivanda est, animiurbationibus immo contentionibus vim noxiam in organismum exserentibus, regionis praesertim praecordiorum mala affectio; attamen

v) Erkenntniss und Kur der Fieber. 3. B. §. 65.

w) L. c. p. 24.

men et vice versa, mutationes omnes in hac regione procedentes eadem ex causa praecipuam in sensum communem atque inde in animum vim exercere oportet; quod idem casu hoc ipso omnino videtur probandum, quia morbi memorati, in quibus immutationes hae morbosae animadvertuntur, plane id ipsum affirmant.

Miles quidam eques, ineunte aetate conflictatus stillicidio narium; undeviginti annos natus febri intermittente arreptus menses septem vel octo laborabat. Anno aetatis trigesimo remediis purgantibus et cortice chinae a quartana sanatus est. Binis post annis morbum inflammatorium perpetiebatur pro pleuresia habitum et curatum. Sex praeterlapsis hebdomadibus tumor in latere abdominis laevo adparuit annis vix duobus ita crescens ut totum inter costas, cristam ossis ilii et umbilicum spatium interjacens occuparetur; attamen modo gravitate sua molestiam adhibere homini videbatur. Post annos aliquot vero fit dolorosus, superveniunt respiratio cohibita et exanthema zonae simile, oboriuntur dolores pectoris et oedema pedum et scroti. Cujus post obitum pectus sinistrum reperitur aqua repletum, tumor formatus a liene, pseudo-membranis cum partibus eum circumstantibus coalito, pollices tredecim longo septem lato, sex habente pondo et

dimidium; textura naturae convenienter comparata, firma tamen, dura et densa (x).

Vir mediae aetatis, in teneris laboraverat scrophulis; durante militia pluries excruciatu malis syphiliticis rei cuidam erectae latere sinistro fortiter impactus dolorem confestim pungentem vehementissimum per sentiebat in regione costae ultimae nothae. Quod incommodum primo ut contusio, deinde pneumonia tanquam tractatum, ope medica deficiente, postea diu neglectum est. Tres septimanas factum post lapsum facies turgida, pedes et abdomen tumida, lingua et dentes obducti admodum materia quadam nigra, gingiva laxa; aegrotus querebatur de appetitu edendi deletu, siti ardente, ructu, gustu ingrato, alvo et urina parcissime emissa; abdomen ad latus sinistrum usque fluctuans tumorem ibi durum exhibebat ad regionem lumbalem protensum, fractura idem costae decimae digito contrectanti conspicua. Valetudinis conditio melior remediis aptis elicitu non diuturna, brevi enim aegrotus anasarca universali moriebatur. Cavitate abdominali aperta, lien conspectui sese offerebat solito bis amplior, pseudo-membranis cum diaphragmate adstrictu concretus ac filis tenellis colo ascendenti implicitus; subsantia ejus interna tam firma erat et compacta

x) Heusinger l. c. p. 70.

quam substantia hepatis, ceteroquin normalis. Hepar aliquanto minus lucidoque colore tinctum, bilis aquosa et subflava, viscera cetera omnia integra (y).

Sculptor constitutionis robustae expeditam post venationem febrem experiebatur cum doloribus in regione lienali conjunctam. Brevi post facie pallore lurido obducta, algor universalis, sudor frigidus et glutinosus erumpunt, pulsus vix sensibilis est. Misso multo sanguine applicantur roborantia et iterantur, quibus nihil tamen proficientibus aegrotus obiit. Lien tam offendebarur emollitus ut, quum protrahere conarentur, in frustula dilaberetur (z).

Vir quadragenarius, gracilis et melancholicus, ventris doloribus crebro conflictatus, incidit in febrem acutam, cum vigiliis et hypochondrii sinistri dolore acerbissimo, ad humerum usque tendentem. Tandem futilibus omnibus praesidiis, morbo superatus naturae satisfecit. Secto cadavere reperitur omentum in se circum volutum et in formam orbiculi conglobatum. Lien totus erat putrefactus et parte interna paene absumptus, vel in putrilaginem, picis instar, nigram et foetidissimam conversus. Hepar quoque, sima parte in consortium malignitatis ruptus erat, ubi putredine corripere incipiebat (a).

y) Ibid. p. 72 und 72.

z) Ibid. p. 74.

a) Lossius apud Lieutaud, l. c. Lib. I. obs. 955.

Viro cuidam, qui a frequenti vomitu sanguinis asciticus factus fuerat, per prominentem umbilicum laneo filo, sive lycio transmissio, aquosus humor sensim effluerat, sed nihilominus non diu post mortuus est. Lien sanguini concreto similis repertus, substantiae soliditatem haud retinens, sed facile in partes solvebatur (b).

Augusti 24, 1670 deduxit me Clar. D. D. Drelincurtius ad aegrum triginta annos natum, qui artem textoriam exercuerat et plurimo lacte et caseo usus fuerat, laboraverat ultra annum febre intermittenti, et ita adtenuatus erat, ut faciem hypocraticam vere nobis exhibuerit, venter valde tumidus et durus erat, sentiebaturque durities in latere sinistro, a costis nothis ad latus dextrum tendens, ac infra umbilicum usque descendens. Saepius haemorrhagiam narium patiebatur, raro tamen sanguis e nare dextra emanabat, ac ferme semper e sinistra. Quatriduo autem post, venter detumuerat, eadem tamen aderat durities, laborabat autem dysenteria et quotidie duodecies circiter alvum exonerabat, et ab eo tempore dolores diminuti fuerunt, excrementa vero foetidissima erant atque cruenta et admista quaedam intestinorum ramenta prae se ferebant. Dolor in extremitate ossis sacri infestabat; in dies

b) Dodonaeus cap. 26 apud Bonet. l. c. Sec. XXI.

augebatur debilitas. Nono Septembris animam exhalavit, ac sequenti die cadaver ejus apertum fuit me solo praesente: Lien non nisi mediante membranula quadam diaphragmati alligabatur, nec suo capite attingebat diaphragmati, neque ullibi alligatus erat, cauda autem ejus duos digitos transversos ultra costas nothas descendebat: totus porro lien durus erat atque plumbei coloris, magnus atque crassus, ponderis $\mathfrak{Z}$ xv intus denique materia copiosissima, instar faecis vini rubri concludebatur. Duplex polypis in corde, utriusque substantia mollis, qui in ventriculo dextro continebatur, longe crassior erat uti assolet, sanguis in arteriis contentus, plane serosus et fluidus, qui vero in venis nigricans ac inspissatus erat (c).

Ante aliquot annos quendam magno liene defunctum aperuit Clar. J. Wepferus, in quo lien plane mollis erat instar spongiae madidae: Ingrediebatur illum insignis magnitudinis arteria splenica egrediebatur major vena: tunica admodum densa cooperiebatur parenchyma absolvebant fibrae mire inter se contextae et sanguis valde serosus cavernulas, ex mira fibrarum textura enatas, adimplens: sanguinem istum penitus, non solum in hoc, sed antea

c) U. de Flammerding, Disp. tumoribus lienis ibid. Sect. XVI, obs. 17.

in pluribus lienibus, exiguo labore, detracta tunica elui posse didici vir idem eruditus, et fibrarum contextum expressa aqua valde contrahi, ut respectu splenis v. g. bovini, minima ejus portio adpareat: aquae vero immersam protinus mire secundum omnes dimensiones dilatari, spongiae instar (d).

Vir quidam quinquagenarius aliquot septimanis conquestus est de appetitu cibi et potus plane prostrato, et doloribus sinistri hypochondrii: cui cum clyster emolliens esset injectus excrevit primo cum excrementis, postea etiam sine iis magnam sanguinis atrii copiam et multa frustra carniformia solida castaneae vel juglandis magnitudine, nulla aqua solubilia, et tam multa, ut tres vel quatuor lienes ex iis potuerit componi: duravit ea excretio tota ea die secunda et tertia plane ea substitit: quarta iterum clyster emolliens et leniter abstergens applicatus a quo iterum ter foeculentum sanguinem et adustos humores dejecit, sequentibus diebus excrementa plane naturalia fuerunt: mortuus est 15 morbi die. Corpore aperto, repertus est lien prima facie integer, et salvus, dissecta autem ipsius membrana quae integra erat, tota lienis substantia effluxit instar amurcae et faecis sanguineae paululum foetens et adeo totaliter corrupta ut ne fibrae quidem visceris appa-

d) Bartholinus Tract. de hepatis exequiis p. 28 ibid.

rerent praeter haec sub liene conspiciebatur corpus quoddam glandulosum instar sarciminis tenuioris, oblongum lieni ventriculo et duodeno annatum quasi videas pancreas dilatatum et extensum pluribus vasis et ductibus donatum, durum, solidum et molle ipsum vero pancreas nihilominus ad rat dorso firmiter annexum et vasis magnis substratum ut solet (e).

Huc pertinent observationes apud Lieutaud obs. 956 usque ad obs. 974 et apud Bonet Lib. III. Sect. XVII. obs. 15, 19, 22, 24.

Puer duodecim annorum febre lenta laborabat, cum habitu corporis aedematoso. Languēbar appetitus viresque deficiebant. Venter interea tumidus evadit cum fluctuatione in posterum manifesta. Accedente demum dolore in regione epigastrica, et exacerbatis caeteris symptomatibus, e vivis eripitur. Venter majorem aquae lutulentae copiam continebat. Viscera abdominalia intestina praesertim et mesenterium crusta quadam gelatinosa obducebantur. Lien duplo major, tuberculis albicantibus obsitus deprehenditur, ejusque substantia putrida similibus corpusculis scatebat. Eadem labe hepar afficiebatur, sed mitiori gradu. Pectus insuper et caput colluviem serosam recondebant (f).

e) Sennertus ibid. Lib. III. Sect. XVII. obs. 21.

f) Lieutaud Advers.

Mulieris vi morbi profligatae dissectioni interfui sublata vero fuerat diuturna viscerum obstructione lienem in cadavere defunctae invenimus tantae esse duritiei ut vix cultro cederet nisi magna vi intruso: inter secandum non dissimilis audiebatur sonitus, quem in lignis spongiosis discissis animalvertimus, et si clarius loqui licet, et colore et duritie carnem fumo diutino induratum lien referebat, siue quod interceptis obstructisque vasis splenicis exaruerit, siue quod atro succo repletus nutritusque fuerit induratus (g).

Puellus tumore sinistri hypochondrii laborabat. Ea extincto et aperto lien monstrose tribus appendicibus instructus, nigri coloris et induratus reperi- tus, sinistro reni arcissime annatus ut sine sectione digitis avelli non posset (h).

Quidam miles qui diu pravis cibis usus fuerat, fluxu coeliaco cum ventris tormentibus corripitur. Quo per plures menses persistente et ingravescente, tandem emaciatus occubuit. Secto cadavere sese obtulit lien magnus durus et ater. Pancreas nimis tumidum durum et cinerei coloris conspicitur. Glandulae mesenterii erant etiam mole majores,

g) Bartholinus apud Bonet, l. c. Lib. III. Sect. XVI. obs. 14.

h) Horstius ibid. obs. 15.

nonnullis equidem avellanae magnitudinem superantibus (i).

Quidam hydropicae celebratur paracentesis, quam anxie efflagitabat, qua per triduum distinctis vicibus et temporis interstitiis derivatur lymphæ vel amurca ad libras sex. Rite, uti videbatur, succedente hac evacuatione fatis cessit aegra. Lustrato cadavere deprehendebatur lien subalbicans et cartilagineus. Vesicula fellea aqua limpida replebatur, hepate parum laeso. Omentum postremo erat plane assumptum (k).

Quidam tumorem circa umbilicum durum et renitentem, septem abhinc annis, gestabat. Accedit anasarca cum dolore in hypochondrio sinistro et spirandi difficultate. Sequitur vomitus sanguinis cum dijectionibus foetidissimis et nigricantibus. Urget interea dolor chypochondrii, ac tandem ingruit febris continua, qua die octavo extinguitur. Praeter magnam aquae copiam in abdomine stagnantem, reperitur epiploon semi-putridum. Hepar in stupendam molem dimidiam ventris partem replentem, accreverat, scilicet ad pelvim usque descendebat cum putriditate in parte postica. Lien

triplo major lapidis instar induerat. Ventriculus et intestina latice nigro scatebant (e).

Juvenis triginta annorum jamdudum cachecticus de spirandi difficultate querebatur cum ingruit febris lenta hypochondriis tumentibus et inapetentia stipata. Dein urget flatulentia et accedit corporis segnities cum artuum torpore. Postremo oedematosa fiunt crura, mens obnubilatur, et obiit. Hepar mole majus decolor et grandis exasperatum occurrit. Lien vero contractus durus et quasi lapideus annotatur. Epiploon semi-putridum vicinioribus partibus haerebat, nec illaesus videbatur pancreas (m).

Pastoris cujusdam in flumine suffocati cadavere dissecto, haec ante oculos veniebant: pulmones cum pleura arcte concreti, hepar validum et magnum in margine sinistro ostendebat hydatida quatuor pollicum in circuitu. Lien rotundus, sex pollices amplectens in ambitu, in os firmum transmutatus. Periosteo remoto, os sese praestat album et laeve, vasa brevia non ossificata libere et sine ullo impedimento in ipsum penetrant. Haec massa ossea duobus ligamentis tendinosi digiti minimi crassitudine cum diaphragmate coalita, cum rene sinistro sola membrana conjuncta. Os ipsum interne cellulosum,

i) Diemerbroek opud. Lieutaud Lib. 1. obs. 940.

k) E. Miscell. curios. ibid. obs. seq.

l) Clauderus ibid. obs. 995.

m) Lieutaud advers.

spongiosum, cujus in parta media deprehendebatur massa carnosa, lienis scilicet reliquiae (n).

Caput VII. De concrementis in liene lapidosis.

Lapides in substantia lienali rari observati; nihilominus tamen passim occurrunt. Videre eos et magnitudine et numero diversos semper autem colore lucido ac fere subalbido tinctos. Heusinger (o) ipsos significat: Als eine vermehrte Brennstoff-Absonderung sind besonders auch die Gallensteine zu betrachten, die aus einem eigenthümlichen Fette, oft aber auch aus einem harzigen gelben, braunen schwarzen Pigmente, ja aus wahrer Kohle bestehen. Die Gallensteine bilden sich häufig bei chronisch erhöhter Venosität, während der Gelbsucht, während anhaltend, kontrahirend wirkender Affekte, um die Zeit des Aufhörens der Menstruation. Cruveilhier (p) in vesicae urenae vena una lapidem reperiit scapo recto et membranoso e venae pariete pendentem subtilique tectum tunica in venae membranam internam transeunte. Puchelt (q) declarat:

n) Magazin für d. g. H. v. J. N. Rust. XVI.

o) Ueber Pigment u. Kohlenbildung p. 111.

p) Essay sur l'anat. path. T. II. p. 71.

q) l. c. p. 211.

wenn es wahr ist, dass sich in jeder Flüssigkeit Steine bilden können, so steht auch der Behauptung, dass dieselben im Blute selbst entstanden, nichts entgegen. Indessen möchte man aus Cruveilhiers Beobachtungen schliessen, dass die Häute der Venen sehr viel zur Entstehung der Steine beitragen. Vielleicht, dass man sich dieselbe doch ähnlich denken muss, wie die Verknöcherung. Henry (r) a medico Allan Burns lapidem lienalem se accepisse memorat pisiformem et subflavo-album.

Juvenis anasarca diu cum laborasset, subito incidit in icteritiam, deinde in haemorrhagiam nativum, postea vero in subitam mortem. In hujus corpore apparuit hepar subalbidum, cum in parenchymate magno abcessu, lien supra modum magnus, lapidibus plenus albissimis (s).

Lapide in liene nobilis foeminae reperi, castaneae magnitudine, subalbidum, alabastri mollitie, pondere unciae duarum et semis et drachmae unius, laminis ovorum putaminibus invicem crustatim involutis, similibus concretum, erat haec foemina juvenis, formosa, quae subinde plenilunii tempore grayissime ex sinistro latere ad triduum us-

r) Ueber Harnstein u. andre Concretionen in Meckels Archiv. B. 6.

s) Nic Fontanus, Resp. et curat. p. 90 apud Bonet Lib. III. Sect. XVIII. obs. 22.

que affligebatur, quo exacto eo usque remittebat, donec horum plenilunii punctum instaret (t).

Ortum lapidum lienalium explicaturi, nonne rectissime argumentari possimus: sanguinis vendi morbos, motu impedito, vi vitali minore muniti quam ut partes supervacuas terrosas rite conficere et abducere possit, sed ut potius eas concrementi lapidosi instar in organo affecto deponat, eos esse producta chemico-organica? Verum quod lapides lienales offendantur tantummodo lucidi et albi, venositatene id immutata, sanguine scilicet morbo, nitatur ac praevalentibus in ipso oxygenio et azoto?

Caput VIII. De fluidorum colluvie in liene et hydatidibus.

Morborum quibus venositas adaucta finire solet, hydropicus longe frequentissimus est. Vitiis praecipue abdominalibus organicis, is crebro morborum seriem concludit. Inflammatio venosa non raro discernitur accumulandis liquoribus serosis. Hydropsis causam proximam summo jure plerumque assumunt inter secreta et absorpta rationem iniquam. Venositas amplificata activitatem vasorum lymphati-

t) Turnheiserne in examine urinarum. Ibid. Sect. XVII. obs. 20.

corum turbans accumulationes aquosas provocare quidem potest, quae tamen mox praeterunt. Hydropes in cachexiam chronicam verso, venositas semper depressa est eaque aut illum sequens aut provocans. Quod proximam tum maxime accidere videtur, cum morbi venosi longius duraverint eorumque fundamentum, venositas videlicet adaucta, in statum contrarium abierit, ubi vis sanguinis qualitativa fluida aquosa secernenda forsitan adjuvet.

„Pohlius (u) in abdomine cujusdam foeminae hydropes demortuae maximam seri copiam colore luteo, odorem ingratum de se spargentem promanare videbat. Hepar substantia naturali durius, et in vesicula fellea attum ostendebat colorem bilis cysticae. Ventriculus e situ naturali redactus. Lien staterae subjectus libras XX unciasque IV ponderabat, membranam inter et substantiam lienis novem se formaverant distincti sacculi, formam rotundam globosamque repraesentantes, attamen communicationem inter se non alentes. Vasa arteriosa et venosa hujus visceris mirum in modum erant extensa et vasa brevia duplo in conspectum prodibant majora. Substantia nilra modum extensa dilatataque erat.“

p) De tumore saccato etc. Lips. 1749.

„Mauchartus (v) in liene foeminae ultra quatuor libras pendente, difformi, duro, gelatinae colore sabuto et croco tinctae ultra quatuor libras invenit, quae in tunica quadam candida, fragida, duas, tresve lineas crassa, nullibi in interna cavitate adnata, reclusa erat.“

Hydatides plerumque in superficie lienis observatae sunt (w); quidam tamen sibi videntur eas etiam in substantia deprehendisse, partim sunt separatae, partim inter se cohaerent, saepe ex pedunculo pendentes, et aquam gelatinosam continent (x).

Pemberton lienem vidit, cujus in media substantia hydatides binae ampliores emicuerunt sphaeroideae, quarum singulae diametros erat trium pollicum, tunica externa cartilaginosa, interna mollis et carnosa, liquor in utraque contentus clarus atque dilucidus cui hydatides plurimae magnitudine minore innataverunt (y).

Bouillaud lienem observavit transmutatum in follem grandiore, cui intimo magna hydatidum vis et pseudoproducta alia intererant (z).

v) Eph. N. C. Cent. IX et X. obs. 91.

x) Portal T. V. p. 337.

y) Die Krankheiten des Unterleibs in Huslands Journal. 49. c. 11.

z) Heckers Annalen. B. 6, H. 1. 1826. Sep. XII. 5 und G. p. 124.

Horst et Gibson lienem inspexerunt hydropticum; J. v. Meekren et Morgagni hydatides huic inhaerentes.

Caput IX. De inflammatione lienis.

Capitibus elaborandis prioribus si contigerit aliquatenus monstrare, quomodo mutationes lienis pathologicae in conditionem quandam corporis morbosam, venositatem adauctam puta ut momentum earum causale primum, reducendae sint; inflammatione exponenda, utpote morbo vasorum, imprimis perspicue collustrandum erit, quo pacto etiam lien inflammatus strictissime cohaereat et cum systemate venoso et cum ipsius conditionibus pathologicis. Quare id tam generatim quam speciatim quoad lienis inflammati causas, symptomata et exitus hoc loco persequi experiamur.

1) De inflammatione lienis in universum.

a) *Causae.* Systema venosum quo proprius est abdomini, quo majori ex parte ab hoc ipso trahit originem, porro quo habemus exploratius, chylum directe immisceri sanguini venoso a finibusque venarum re- et absorberi, eo manifestior alimentorum receptorum vis est in sanguinis mixtionem exercita. Cibi et potus nimis alibiles, e. g. caro pinguis et cerevisia, experientia annuente, venositatem adju-

vare solent lienisque praecipue organon usu ciborum e farina paratorum, pomorumque sacharum continentium, aquae frigidae et impurae atque spirituosorum frequenter ad morbos fieri proclivius fertur. Quod adinet ad aërem et inspirationem, ratio nimirum *certa* oxygenii et azoti requiritur. Nam carbonium et hydrogenium tam existunt irrespirabilia, ut potius ex organismo excernantur; quodsi neque in modum justum id procedit neque affatim oxygenii recipitur, venositatem promoveri necesse est. —

Hoc autem usu evenit aëris atmosphaerici multa humiditate atque augeri praeterea calore solet, quippe cum expansioni, in systemate venoso jam alias praevalenti, ipse expandens adjiciat additamentum. Quae momenta etiam ad lienem referri atque inflammati nominatim causas habenda esse, scriptores plurimi argumentantur, aërem humidum et pluviosum, auctumnum ac terrae plagas uliginosas, paludosas, tepidas immo calidas inter lienis inflammati causas numerantes. E contagiis indicandis febris putridae contagium fortassis nominandum. Causae mechanicae, scilicet laesiones voluntari modo malignae modo temeritati modo casui fortuito, raro suicidio, interdum arti ortum debent. Sunt vel simplices vel complicatae ac plerumque constant vulneribus contusis, inflammationesque lienis acerbissime procreant gravissimi momenti. Motus

musculorum neglectus hactenus saltem existit momentum causale, quatenus venositati incremento esse solet; quae lienem dominans quomodo ejusdem inflammationem promovere quin etiam progignere queat, libro hoc toto perlecto, elucebit. Animi affectiones et turbationes deprimentes atque excitantium una, ira, effectu forsitan directo et dinamico gaudent in lienem; attamen forte non nisi indirecte in eum influunt, temperatione sensibilitatis ac praecipue sensui communi immutandis, vel etiam via insimul utraque vim habent ad hoc organon. De coitu id memoratu dignum, quod non solum immo-
dicus, verum etiam nimis parvus et contra consuetudinem praetermissus, venositatem morbosam adjuvat. Constat porro inter omnes, catamenia aut profluere cessantia aut morbosum in modum oppressa venositatem augere, quae utraque in causis lienis inflammati gravioribus habentur; inflammatio etiam lienis ante horum adventum frequentior observata traditur. E morbis ceteris respiratio, excretio, praeter ceteris bilis, abnormis, arteriae, eaeque inprimis cordis, morbosae hoc loco denotandae. Quae quo pacto inflammationem lienis tangant ex inflammatione hujus organi complicata consideranda postea satis affulgebit.

Vis harum causarum in organon exserenda peculiari quadam corporis nititur indole, ex aliis vero etiam momentis praecipue oriunda, inter quae

numerare licet: constitutionem hereditariam cum incommodis eam sequentibus, item sexum feminineum, aetatem virilem, denique constitutionem venosam modis duobus manifestari solitam. *Constitutio scilicet phlegmatico-venosa* cum hominum temperamento, cui idem nomen inditum. conjuncta est; signa ad pinguedinem formandam inclinatio eximia, aspectus externus tumidus et pallidus, excretio muci saepenumero amplior, motus tardus, animus tranquillius. Hujus constitutionis natura hoc potissimum signo cernitur, quod venositas, modo quam potest fieri facillimo, citissime ac minimo cum organismi detrimento, pinguedine et muco secernendis levare se conatur. Directione indolis venosae peripherica uti videtur; hydrogenium fortasse in eadem praevallet. *Constitutio contra atrabilaris* hominum temperamento melancholico aut melancholico-cholerico associata insignitur habitu externo flavo, subviridi, fusco, subnigro et sordido; corpus macilentum satis tamen bene nutritum; sensibilitas adaucta; systema arteriosum irritatu facillimum, inde inclinatio ad inflammationes febresque; systema venosum vero praevalens, quo oritur proclivitas ad morbos venosos et congestiones in truncis vasorum item ad intestina abdominis induranda etc. Morbi praesertim hepatis et affectionum lienalium causa et origo constitutioni huic inesse solent. Car-

bonici vis major, inclinatio singularis in centrum agendi morbosque ibi eliciendi.

Quae constitutiones utraeque nonnunquam prodeunt inter se conjunctae; quibus praedita individua plerumque sunt robusta et obesa, subnigra simul aut inquinata adspicienda; temperamentum eorum compositum e melancholico et phlegmatico, inclinatio ad morbos venosos miranda; arthritis, haemorrhoides et hypochondria apud ea observantur formis multipliciter variatis occurrentes; quae quo nexu cum liene inflammato jugentur postmodo magis perspicue etiam exponetur. — Postremo insuper notandum, lienem inflammatum obvenire etiam metastaticum, quemadmodum Horn (a) memorat de homine viginti annorum juvenili, qui inflammatione lienis, morbillos non rite diremtos secuta, febris typhosa comitante, absumtus sit.

Scudamore (b) in feminis duabus inflammationi lienis arthritidem vidit succedentem. Hensinger (c) inflammationem ejusmodi observavit cum arthritide complicatam, articulorum affectionibus, vice mutata, subinde sublevatam. Idem hunc casum refert; puella tredecim annos nata inflammatione correpta erat

-
- a) Archiv für die M. Erfurt 1815. Heft 5. pag. 328.
 - b) Treatise on the nature and cure of gout. Lond. 1816.
 - c) Betrachtungen und Erfahrungen über die Entzündung und Vergrößerung der Milz. Eisenach 1820. p. 43.

parotidum, quae, refrigeratione accepta, post alteram diem abibat. Tum vero dolores intercedunt in regione lienali pungentes vehementissimi, ad humerum sinistrum usque extensi, loco contrectato et respiratione adaucti; tumor localis tamen nullus; impedimentum quominus aegrotata consistere posset erecta; cubitus in latere sinistro incurvatus; pulsus frequens et durus; alvus adstricta; cutis sicca; lingua sicca et subnigra. Aptia remedia statim hunc atrocem mitigabant nec tamen omnino tollere valebant. Die decimo tertio erysipelas pustulosum in fronte emicuit, a parte ejus media usque ad regionem temporalem sinistram patens; dolores in regione lienali evanuerunt nec etiam erysipelate sanato redeuntes.

b) *Symptomata.* Sensus communis et animus immutatus. Qui quo pacto ad venositatem vi mutua referantur, capite jam Vltio monstravimus. Quod idem majore quam antea perspicuitate hoc loco comprobatur eo, quod in liene inflammato has affectiones omnes diversas ac symptomata observarunt, quae hysteriae et hypochondriae propria venositatem in centro praesentem sequi, capite supra dicto memoravimus. Phaenomena huc pertinentia primaria haec sunt: sensus premens et tendens, dolor multimodus, appetitus mutatus, sitis eximia. Symptomatibus his nominatis sensus communis, ut verbo utar, *verus* existit, i. e. hi status reapse adsunt ac sensu com-

muni in conscientiam cadunt; quo ipso ut primum aegrescente, (id vero venositati adauctae morbisque lienalibus inprimis tribuendum,) phaenomena adaparent, quae pro gradu saltem eorum altiore, nequitiam morbo ipso utuntur fundamento. His addi recte possunt: mala coenaesthesia, anxietas singularis modo corpore modo animo verti visa; ad corpus spectans cum motu aegroti et gestu inquiete conjuncta; deest saepe appetitus nec raro contra naturam excitatus, sitis pariter modo se habet, quae liene inflammato paene non cessando appellatur; coeundi ardor aut maximus aut plane extinctus, Animo praesertim affecto, tristitia deprehenditur, et morositas ad desperationem usque adcrescens; immodica etiam melancholia simul plerumque evolvitur. Quae utraque misere exacerbat tandem taedium vitae capit ad suicidium interdum adducens. *Functio cerebialis mutata.* Haec venositate nititur amplificata peripheriam versus agente; quo casu venarum finibus activitate morbosa implicitis, quum systematicis venosi peripheriae aliquo loco morbus nidularetur, phaenomena, sic dicta consensualia ejusdem generis et facilius et frequenter etiam in regionibus ceteris in conspectum prodibunt. Qui status indicatus cum lieni interest, inflammatione lienis hoc potissimum caractere induta, symptomata ex iis explicanda sunt; huc pertinent cephalalgia, torpor, delirium, visus et auditus turbati; animi deliquia

prae ceteris memorabilia, modis duobus e venositate adaucta derivanda; proficiuntur nempe venositate adaucta non solum in cerebrum, sed etiam in cor influente, quamobrem non modo tum praecipue superveniunt cum peripheriam versus agat venositas adaucta, verum et ibi nascuntur ubi ad centrum tendat. Casui primo symptomata plerumque plurima intersunt congestionum ad caput; facies turgida et rubra; aurium susurrus; scintillae et flammae ante oculos visae; pulsus vero tum nunquam totus cessat, sed oppressus tantum, parvus, interdum etiam adeo duriusculus. Leipothymia e corde oriunda, pulsus plerumque nullus percipiendus; antecedunt angor maximus et palpitatio cordis; aegrotantes flaccidi et pallidi frigore saepe torpescunt. — Musculorum activitas non solum a nervis, verum etiam a sanguine aut firmatur aut intercipitur; unde fingere nobis possumus, venositas adaucta et vasorum activitas generatim, ac speciatim in liene quomodo musculorum activitati immutatae fundamento sint. His jure adjiciendae affectiones diversae spasmodicae alvus solito adstricta, palpitatio cordis et respiratio cohibita, quae plerumque sese praestat praecusam, anxiam et cum tussi conjunctam modo sicca modo sputo mucoso comite. Quae respiratio abnormis quoad hoc ipsum directe explicanda est venositate adaucta ipsa; haec enim haud dubitanter decarbonisationis

citionis necessitatem procreat, quae quoniam pulmonum praesertim activitate procedat, manifestum est cur proxima haec morbosum sibi incrementum summat. Tussim natura concitare videtur ad sanguinis per pulmones circuitum accelerandum. Sicca quidem est; at si sputa mucosa eam comitentur, affectiones eodem tempore praesentes edocebunt, utrum a venositate praevalet an causis aliis (v. c. catarrhalibus) ortum capiat. Dolor premens et angustiae pectorales associari eidem solent. Activitate arteriosa adprime affecta, lieni inflammato febris sane non deerit, versata videlicet systematis vasorum irritabilitate amplificata in universum, atque arteriarum in specie, item ratione ab illa progenita inter systema vasorum et systemata alia ac praecipue nervorum iniqua. Febris pro typo aut continua aut remittens et intermittens; remittentem quidem observarunt frequentiores. Pulsus, et febre et modo inflammationis diversis, diversus. Quodsi verum est, bilis, muci et succi enterici secretionem dominationi venositatis esse subjectam, non minus verum existimabimus, incommodis lienalibus inflammatoriis, secretionem istam eo magis esse compasam, quo evidentius haec characterem venosum induerint; quod idem experientiae factae plurimae annunt ac fieri posse eam etiam criticam ostendunt. Excretiones neutiquam tum relinqui normales per se intelligitur alvusque excreta et urina quam ani-

madvertantur immutatae observatores ad unum omnes demonstrant. Urina fusco-flava, ignea, sedimento intermixta, pallida, subfulva et aquosa, lactea, fusca immo spissa et subatra inventa. Digestio omnino turbata, cujus indicia sunt: pressus in regione ventriculi, vomituritio, lingua oblecta, raro sicca, gustus peringratus et mire salsus. Confluxus aquosi tam frequenter tamque velociter ad lienem inflammatum accedunt, ut potius pro morbi symptomate quam ejus complicatione haberi eos necesse sit. Hoc phaenomenon vulgo explanatur vasis lymphaticis compressis, re autem acuratius reputata, explicatio haec mere mechanica phaenomeno enucleando vix sufficiat. Capite namque VIIIvo venositatem justo majorem monuimus, in vasorum lymphaticorum functionem vim exserere cohibentem, scilicet in ambo ejus momenta; haec utroque enim eo cernuntur quod lympham in se recipiens praeparat ulteriusque propagans permutat. Resorptionis autem et motionis imminutae sequela est humorum aquosorum serosorumque affluxus. Quare, pressu in vasa activitatem eorum impediri, ut concedamus, tamen placitum illud a sententia ista nec factum supervacuum neque refutatum servemus oportet: temperationem venosam nempe in activitatem vasorum lymphaticorum vim quandam exercere dynamica. Functione alia aliquanto auctiore, nonne

aliam videmus propterea infestata? Quae relatio quid est cur non etiam inter venam et vasum lymphaticum habeat locum? — Haemorrhagiae lieni inflammato intercedentes plerumque existunt venosae, venarum laesiones aut sequuntur aut non sequuntur; primum accidere potest causis antecedentibus externis; verum et internis interdum fit ruptio. Haemorrhagiae ipsae in genere haud suspicandae nedum perspicandas multo difficiliorem habent explicationem. Veteres aut aperturis dilatatis per anastomosin eas censebant provocari aut exsudatione e parietibus per diapedesin. Acceptor sententia recentiorum videtur, quae haemorrhagias actu quodam secretioni haud absimili, cui secretionis ipsius nomen imponere ausi sunt, exortas demonstrat. Quae utcumque sint, suppeditant saltem rationem, qua instructi quodammodo explanare nobis eas possumus. Haemorrhagiam vero et secretionem alteram ad alteram referri ex eo comprehendimus; quod organis plerumque secretoriis intersint. Haemorrhagiae hae sic dictae dynamicae aut organi, cui originem debent, temperatione morbosa aut activitate partis systematis vasorum cujuscunque praevaletante eliciuntur; causae vero nonnunquam utraeque ad unum vergunt. Partibus inflammatis et congestionis pertinaci diu expositis aut structura molliore per se contextis et irritabilitate majore

gaudentibus haemorrhagias viderunt e morbis localibus exortas. Haemorrhagiae in synocha plethorae in universum atque irritantium externorum in specie sequelae observatae, ab arteriositate praeponderante pendere videntur. E venositate solito majore haemorrhagiae proveniunt, quarum causam conditioni sanguinis dissolutae adscribere solent. In liene inflammato narium stillicidium, vomitus cruentus et alvus sanguinolenta prae ceteris consideranda. Symptomata denique haec etiam afferenda: tumor externe conspicuus in regione lienali magnitudine ac forma maxime varius, ictus aut verbera in regione lienis, cujusmodi observatio memorabilis dignissima quae hoc loco communicetur.

Nicolao fabro, viro industrio sed ab atra bile frequentius afflicto fecit nonnunquam induratus lien tam vehementem impetum in costas circumpositas, ut ex urgentiore illo allisu non modo audiret ipse, verum verberum sonitum perspicue exaudirent ab ipso remoti, et quidem tam distincte ut numeraverint non semel distincta verbera et admota manu etiam coram tetigerint quoscunque erientis lienis ictus: quorum reciprocum sonitum memini satis distincte audivisse ultra xxxpedes. Sed prout vel uberius vel partius redundaret bilis atra, pro eo etiam vel intendebatur vel remittebat horum ictuum vehementia: adeo ut evacuato convenienter corpore

nonnunquam integre cessarint haec verbera, sed eo rursus impuro increvere identidem usque eo, ut cogereetur aliquoties implorare opem medicam, antequam liberaretur a vitio alias ineluctabili (d).

c) *Exitus.* Inflammationis cujuslibet caput ac fundamentum irritabilitas vasorum capillarium adauctior aestimanda est; qua in dies magis decrescente, inflammatio dissolvitur, cui id praecipuo argumento sit, quod, secretionem regressa, materiae ex eadem proprie mixtae excernantur. Nutritione vero nimis male affecta, organon inflammatum quasi conflatura excernitur; quo scilicet cardo suppurationis vertitur; sensibilitate autem ita correpta, ut secretio minus ab ea juvetur quam fas, mors organi inflammati consequitur, gangraena; inflammatione retrograda, quum nutritio satis alma fuerit et valens, secretio contra ea turbata, nutritio abit vel in productionem vel processum quem nominant plasticum, a quibus aut substantia permutatur aut organa formantur recentia. Quod attinet ad exsudationem, secretionum quoddam genus est neque ab eadem discrepat nisi majore excretorum copiositate. — Exitu lienis generaliter modo perpenso. reliquum est, ut suppurationis in specie nunc etiam ratio

d) N. Tolpii Obs. med. Lib. II. c. 28. Ed. VI. p. 140. apud Bonet l. c.

habeatur; exitus enim hujus inflammationis ceteros capitibus jam praecedentibus satis superque exposuimus; quare haec in ejus favorem attulisse sufficit.

Homo adolescens menses duodeviginti febrem intermittentem perpestit tandem ab ea sanatus est. Mensibus aliquot post incidit in dolores colicos et febrem lentestentem, posthac conflictatus cum inspiratione cohibita, tumore abdominis fluctuante, macritudine, oedemate pedum. Facta paracentesi, aquae loco pus in conspectum prodibat. Die sequente operatione iterata, puris iterum quatuor pintae effluebant. Aegrotus die postero mortalitatem exiit. Cadavere dissecto lienem transmutatum in vastum empyema perforatum invenere (e).

Adolescens octodecim annorum, post febrem quartanam contumacissimam indicit in cachexiam. Procedente morbo, acerbissimis doloribus in abdomine corripitur, cum febre acuta. Venter interea tumebat cum notabili fluctuatione; respiratio difficilis evadit, et brevi sequitur lethum. Secto cadavere occurrit lien situ, mole et forma monstruosus ac fere totum abdomen replens, qui scilicet triginta circiter puris libras recondabat (f). Huc etiam

pertinent observationes in opere Lieutaud annotatae 950, 952, 953, 954.

Hepar praegrande pulcherrimum, nisi quod ejus substantia solito compactior videretur. Ventriculus vix ab intestinis discernendus, tanta enim erat ejus angustia et papyracea tenuitas. Dum ad lienis sedem ventum erat illa hospite suo vacua reperta, nisi quod e quibusdam indicibus, ab internis costarum spuriarum ejus lateris parietibus desumptis, hauriri posset, et hunc praesentem et illis costis adnatum fuisse. Cor saluum et grandiusculum. Pulmones praeturgidos ab utroque magis tamen dextro latere costis firmissime adnexos, ut absque laesione separari non posset, maculis lividis et nigris penetrantibus distinctae magnitudinis foedatos, substantia scirrhusos etc (g).

Quaedam mulier, toto novennio, cruciatibus abdominis torquebatur, cum sensu ardoris acerrimi. Erumpunt postea vomitus acidi et nigri: quibus pergentibus tandem fatis cessit. Lustrato abdomine in conspectum venit ventriculus amplissimus. Nullum erat lienis vestigium praeter materiam quandam putridam, locum lienis occupantem, faeces vel quaedam ramenta lienis substantiam redolentia videbantur (h).

e) Mem. de l'Ac. de Sci. 1753, p. 102.

f) Exact. Paris. apud Lieutaud. Lib. I. obs. 951.

g) Lentilius ibid.

h) Hendr. ab Heers ibid. obs. 975.

Instituta sectione cadaveris cujusdam podagrici deprehendebatur lien plane exsuccus et omni pulpa carens, marsupii in modum inanis, sinistris hypochondriis affixus (i).

Deprehendere pus profusum in cavitate abdominalem, renes, colon et ventriculum, externe per musculos abdominales et umbilicum item per cavitatem pectoralem.

Exitus quidam singularis nec tamen admodum rarus inflammationis lienis pariter respiciendus, ruptura scilicet lienis, quem liceat observationibus nonnullis accuratius explicare.

Quam incertus medicis verus lienis usus, tam certum ipsius vulnerati periculum, maxime si acies penetraret ad majores arterias: sed quis unquam molle hocce lienis viscus medium diffandi vidit ab ictu foris illato? videtur certe simile quid literis consignasse Fabrici ab Aquapendente, de empirico quodam percussiente malleo tam vehementer indurati lienis scyrrhum ut ipse rimas, et aeger vapulans ageret animam. Sed loquitur de liene indurato, cum nostra exempla in medium adducenda, sint lienis vere molles; quanto autem fragilius durum molli, tanto utique rarius erit observare fissuram in liene leni quam duro. Inter ludicra puerilia

i) Mo ccius ibid.

ictus fuit scipione, in regione lienis, juvenis XVI. annorum, cum insigni dolore ac tam frequenti animi deliquio ut postridie ejus diei vitam cum morte commutaverit, licet foris nullum conspiceretur vulnus: quo etiam caruit Textor ille quem a simili ictu inopinati vidit occisum. Vidimus autem in utroque cadavere lienem ut mollem, sic in gibba parte, in qua tamen ictum exceperat illaesum, ut in cava contra evidenter fissum: vel potius ampla rima tantum dilaceratum ut in illa facile duos occultasset digitos (k).

Vir triginta annos natus per quindecim menses febre quartana laborabat, cum variis tamen, uti mos est, intermissionibus. Bene se habens ut videbatur, omnique metu deposito post largissimam coenam duabus aut tribus elapsis horis subito exanimis corruit. Resecato abdomine patet ingens concreti sanguinis massa omnia quasi viscera recondens, sublata hac massa in conspectum veniebat lien porpentosus et disruptus, vel mali granati instar hians. Caetera viscera erant inculpata (l).

Quidam juvenis athleticus pugnis cum altero sese exercens inexpectata morte rapitur: aperto cadavere reperiebatur abdomen sanguine effuso reple-

k) N. Tulpinus apud Bonet Lib. III, Sec. XVII, obs. 18.

l) Clor. Fournier apud Lieutaud Lib. I. obs. 977.

tam. Lien vero parte quae ventriculum respicit in medio disruptus observatur (m).

d) *Complicationes.* Hensinger lienem inflammatum pro certo habet, symptoma quoddam esse maxime universale ejusmodi morborum qui inprimis nitantur activitate systematis venosi adaucta, in quorum numero ponit scorbutum, haemorrhoides, febres mesentericas, infarctus, pestem occidentalem, dysenteriam, partem cordis venosam amplificatam; complicationes inflammationis lienis arteriosae, ex ejus sententia, sunt: inflammatio ventriculi, diaphragmatis, pulmonum, rennū, coli, hepatis, harum partium cum liene concretae; denique complicationes inflammationis lienis capillaris indicat rhachitidem, scrophulas, febres intermittentes, et phthisin pulmonalem. Quibuscum auctoris memorati indicia nonne placita de vi venositatis adauctae in organa cetera deque constitutionibus venosis supra in medium proposita connectere ita liceat, ut totam delineationis nostrae imaginem et ibi adumbratam et stabilitam habeamus? Quodsi comprobari queat, vim venositatis majoris periphericam congruere constitutioni phlegmatico-venosae nutritionemque in eo praecipue expeti, momenta etiam utraque et cum inflammatione lienis capillari et ejus

complicationibus cohaerere monstratum est. Nam, quas antea attigimus, intestinorum abdominalium indurationes et extensiones annon vidimus indole organismi morbosa ejusmodi praesentes, febribus intermittensibus semper fere eas concomitantibus? Nonne his conveniunt Hensingerii indicia, rhachitidem, scrophulas etc. complicationes inflammationis lienis capillaris esse significantis? Quibus comparandis ulterius progressuri, venositatem adauctam atque in centrum spectantem ad constitutionem atrabilem temperamentumque melancholicum relatum (quemadmodum sensus communis turbatus et animus afflicti in hac ipsa organismi indole morbosa testantur), cum inflammatione lienis venosa et ejus complicationibus plane concinere intelligemus. Quae cum sint scorbutus, haemorrhoides, morbi cordis etc. nullum inter eas interesse discrimen persuasum habebimus et cognationem cum ejusmodi morbis agnoscemus, quos supra vim venositatis adauctae centratam subsequi monuimus. Venositas amplificata in circuli pluries nominati centrum atque in arteriositatem agens denique indicanda. Haec ut organi indoles ciens morbos perniciosissimos quia ea congruit constitutione, quae ex phlegmatico-venosa et atrabili composita maximam non modo ad morbos mere venoses verum etiam ad aliorum organorum in relatione cum ipsis positos easque vehementer

m) Ex actis Petropolitanis ibid. obs. 982.

tissimos opportunitatem prae se gerit. Quam ob rem haec momenta arctam cum inflammatione lienis arteriosa et ejus complicationibus conjunctionem inibunt, quod inflammationes per totam earum vim praeralem non solum per se sed etiam cum morbis universis febrilibus consociatae argumentantur. Ceterum haud ignorabis, comparisonem hanc et dispartitionem, nonnisi *notione* comprehendendas, morborum tantum notitiae scientiae quodammodo inservire posse, parumque utilitatis tum sane habituras, cum rerum natura reuera praesentes eas et institutas existimaveris. Qui status potius plus minive iidem sunt, quo fiat oportet ut eorum imago quadam obruatur obscuritate. Quam opinionem sequentia accuratius confirmabunt.

2) *De lienis inflammatione in specie. Splenitidis decursus.* Secundum sententiam Hensingeri haec distribuitur in tria genera, prout vel venositas vel arteriositas vel capillaritas existit adauetior, quorum in duobus primis discernit decursum acutum et chronicum. Sit nobis venia experiri si in conspectu significantiore ea ponere possimus.

1) *Inflammatio lienis adaueta arteriositate.* Causae exhibendae sunt: laesiones externae, refrigerationes vehementiores, motus concitatus, sexus et aetas virilis, vis climatica et endemica. Symptomata: habitus externus subflavus, cutis siccis cum tempera-

tura calidiore, pulsus frequens, acceleratus, plerumque durus, saepius parvus et oppressus quam plenus, febris continua inflammatoria exacerbatione sub vespere quoque superveniente, dolores vehementes pulsantes in regione lienali, lienis ictus et verbera stricte percipienda immo exaudienda, tumor lienis conspicuus, rotundus, circumscriptus et elasticus, latere dextro cubandi difficultas; inspiratio interclusa et dolorosa cum tussi sicca, angor et leipothymia, vomitus, sitis ardens, lingua sordida, aut alvus adstricta aut excrementa evacuada fusca, foetida et cruenta, diarrhoea, urina lucida sub morbi finem flava aut rubra cum sedimento firmo rubidoque. Exitus vel sanatio vel mors vel status quidam lentescens inflammatorius, qui una cum aliis morbis non raro imputationes lienis memoratas provocat. Post obitum lien reperiuntur est exulceratus, plerumque amplificatus, emollitus et in massam sanguinolentam pulvi similem dissolutus.

2) *Inflammatio lienis capillaritate adaueta.* Causae: laesiones externae, motiones incitiores, constitutio hereditaria, vis epidemica, vitae ratio immodica, spirituosorum usus. Symptomata: Adspectus flavus, pallidus et sordidus, cutis sicca, frigida sub morbi finem obiecta saepenumero sudore hectico, pulsus parvus, acceleratus, durus, frequenter inaequalis et interceptus, febris irregularis, nonnunquam intermittens sub morbi exitum plerumque hectica, dolores anticipates raro sane acerbi in regione lienali, tumor ejusdem sub finem morbi adparens inelasticus et durus, inspiratio cohibita cum tussi, angor, animi deliquia, palpitatio cordis, vomitus, alvus obstructa aut more diarrhoeae liquida, sitis vehemens, lingua inquinata immo etiam atra, extremitatum oedema, hydrops, spasmi, macies, icterus, animus hypochondriacus. Exitus: reconvalescentia tarda, crebro mors abitu in febrem hecticam universalem; hydrops et cachexiae multimodae. Morte assumptorum lien semper visus est amplificatus et induratus.

3) *Inflammatio lienis venositate adaucta.*

Causae: opportunitas organismi hereditaria, vis epidemica, sexus femineus, menstruatio morboſa, animi turbationes deprimentes, aerumna praesertim, aëta inepta. Symptomata: Vultus exterus atroflavus, cutis glaciale in modum gelida, membranae pergamenae simillima, maculis non raro obsita rubrocaeruleis, pulsus acceleratus, languidus saepe inaequalis et intermittens, febris re- et intermitiens absente tamen apyrexia perfecta, dolores mitiores, tumor mollis in regione lienali, inspiratio turbata, angor, syncopae, motus cordis morbosus, convulsiones, macies, affectiones scorbuticae, animus abjectus, urina saepe copiosa ac semper turbida cum sedimento sordido et minus compacto. Exitus: sanatio, frequentius mors, morbi alii, creberrime status quidam lienis ipsius lentescens inflammatorius, qui organon plerumque induratum ac non raro efficit vere tabescens, inflammatione autem maligniore, lien adparuit amplior et quasi dissolutus, cui subita mors insequabatur. Nihilominus hoc phaenomenon potius inflammationis arteriosae existimen esse sequelam, ubi ejusmodi exitum indicatum invenimus. Nam inflammationes venosas omnes prae arteriosis decurrere multo tardiores in vulgus notum.